

УДК 7.012

ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНІ РІШЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТРАДИЦІЙНОГО КОСТЮМУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ПАШКЕВИЧ Калина¹, РЯБУХА Юлія¹, КОЛОСНІЧЕНКО Марина¹,
РЯБЕНЬКІЙ Єуджен²

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
Державний педагогічний університет ім. І. Криянге, Кишинів, Молдова
j0966823498@gmail.com

В роботі розглянуто український національний костюм, особливості та відмінності одягу в залежності від історико-етнографічних регіонів. Основна увага зосереджена на художньо-конструктивних рішеннях ансамблю жіночого одягу Полтавського регіону. Проведено аналіз елементів костюму, визначено особливості їхнього крою, матеріалів та технік виконання, характерні узори та орнаменти.

Ключові слова: український традиційний костюм, сорочка, керсетка, крайка, крій, вишивка.

ВСТУП

З розв'язанням країною агресором військових дій проти України з метою знищити українців як самобутню націю для багатьох українців гостро постало питання самоідентичності. Все більше українців почали цікавитись історією свого народу та родини, культурними традиціями, мистецтвом тощо.

Традиційний український одяг є одним з найяскравіших символів української національної ідентичності, що відіграє важливу роль у збереженні та передачі культурного спадку та цінностей. Цікавість до нього спостерігається зі збільшенням кількості майстрів, що займаються відтворенням сучасних елементів українського костюму за старовинними зразками, використанням дизайнерами найрізноманітніших образів та технік у своїх колекціях, позичених з українського костюма.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є аналіз художньо-конструктивних рішень українського традиційного костюму, елементів, з яких складається ансамбль, а саме крій, види тканин та інших матеріалів, техніки виконання, характерні орнаменти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Українська традиційна культура протягом свого формування, що тривало тисячоліттями, набула чимало унікальних особливостей. Її комплекс включає не лише слов'янські традиції, а й елементи культури і народів, які раніше населяли територію України. Вона містить в собі досвід та ідеї багатьох поколінь, що наповнили наш культурний спадок.

Український народний одяг – це один з основних складників матеріальної культури, що тісно пов'язаний з усією його історією. Він був

предметом великого зацікавлення багатьох видатних етнографів. Зокрема такі дослідники як Анатолій Пономарьов, Зенон Кузеля, Лідія Артюх, Лідія Бурачинська, Тамара Косміна, Тамара Ніколаєва, Тетяна Кара-Васильєва в своїх працях дають уявлення про історію українського одягу, докладний опис основних елементів та локальних особливостей одягу в різних регіонах України [1].

Яскравим дослідником, етнографом та колекціонером був Іван Гончар. Подорожуючи Україною він зібрав велику колекцію матеріалів з усіх її куточків. Вона містить оригінали давніх світлин, репродукції раритетних фотографій, замальовки фрагментів традиційного орнаменту, зображення місцевого гончарного посуду, керамічних кахлів, вишиваних рушників, тканих килимів, різьблених божниць, мальованих скринь чи писанок, старосвітських музичних інструментів, а також автентичні речі. Частину своїх колекцій І. Гончар оформив в альбом "Україна та українці", що містить 18 томів та систематизований за регіонами України [3].

На рис. 1а надано фрагмент історико-етнографічного мистецького альбому Гончара І.М. «Україна та Українці». Том «Полтавщина» з матеріалами з міста Пирятин, Полтавська область, що містить фото вишивальниць з товариства "Червона Швачка" в традиційному костюмі, столітньої хати Косенко Олександри, типовий взірець плахти, фрагменти вишивки з вирізуванням та крайки, гончарні вироби – макітра та куманець. На рис. 1б надано сторінку, що містить фото "Парубка" з дівчиною в місцевому вбранні, родини з сином, молоді з дружиною в традиційному весільному вбранні, парубка з дівчатами, дівчат, фрагмент вишивки з вирізуванням та гончарний виріб.

а

б

Рис. 1. Історико-етнографічний мистецький альбом І. М. Гончара «Україна та Українці». Том «Полтавщина»: а, б – сторінки з матеріалами з міста Пирятин, Полтавська область

Жіночий костюм Полтавщини складався з сорочки, плаhti чи спідниці, крайки, керсетки та юпки, вінків та хусток, коралів та скляного намиста, черевиків (рис. 2а та 2б).

а

б

Рис. 2. Весільні фото родини Рябух з села Харківці: а – 1938 р.; б – 1963 р.

Основою вбрання була сорочка. Сорочка на щодень була з грубого домотканого полотна, мала суцільні рукава, вшиті паралельно до станка сорочки «по основі» та ластовиці. Горішній край рукава призбирувався разом із станком, утворюючи шийний викот. Ці сорочки в більшості не мають окремого пришивного коміра; рукава в них закінчуються призбиранням над зап'ястям. Вишивка на такій сорочці не пишна: тоненький узор по лінії горловини та, іноді, біля зап'ястя, одна смуга орнаменту у верхній частині передпліччя та по низу станка. Колір вишивки на таких сорочках здебільшого коричневий, темно-зелений, помаранчевий та білий (рис. 3а).

Святкова сорочка шилась з м'якшого полотна. Поширеним кроєм таких сорочок був такий, де рукав і уставка викроювалися з суцільного шматка полотна. Рукава з уставками вшивалися під прямим кутом до станка «по підканню». Святкова сорочка мала багату вишивку. Повністю вишитими були рукави, уставки, а невеличкі манжети та горловина були вишиті скромною стрічкою узору як і сорочки на щодень. Розташовували смугу вишивки і по низу сорочки. На таких сорочках поширеним кольором орнаменту був білий та червоно-чорний (рис. 3в). Зазвичай на сорочках вишивали геометричні візерунки та квіти, ягоди з листям.

Рис. 3. Традиційний одяг з домашнього архіву: а – сорочка на щодень, 1910-30 роки; б – крайки, 1890-1920 роки; в – святкова сорочка, 1910-30 роки

До сьогодні збереглися автентичні спідниці – вони збирались з чотирьох прямокутних полотен, по лінії талії закладали складки: по переду вони були більшими та їх було менше, а позаду вони були меншими, а їх кількість більшою (рис. 2а). Дана спідниця силуетно нагадує спідницю-сонце та була довжиною нижче колін. Застібалась вона збоку на ґудзик. Виконувались такі спідниці з тканин темних насичених кольорів: синій, бардовий, зелений.

Особливої уваги заслуговують крайки. (рис. 3б): доткані, шерстяні, з яскравими геометричними узорами, вони мали пишні китиці на кінцях. Ними підв'язували спідниці та плахти. Керсетки та юпки зазвичай виконували з тканини темно-синього кольору та оздоблювали чорною оксамитовою стрічкою, ґудзиками. Поширеним взуттям були черевики.

Як головні убори були поширеними вінки та хустки. Вінки виконували з штучних квітів. Доступними прикрасами були скляні намиста. Також поширеними були коралі, а в заможних панянок зустрічалися прикраси, виконані з бісеру.

Вже в 1960-тих роках носіння традиційного костюму ставало все менш розповсюдженим. Його витісняв все більш доступний та сучасний одяг. Народні образи стали використовувати лише на свята, урочисті події такі як весілля, тощо.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження художньо-конструктивних рішень українського традиційного жіночого костюму в селі Харківці, Полтавської області визначено асортимент, основні характеристики крою одягу, його декоративне оздоблення шляхом опрацювання доступної літератури та автентичний речей, що передаються з покоління в покоління в родині Рябух.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ukrainian Folk Costume. World Federation of Ukrainian Women's Organizations Folk Art Committee. Toronto, Philadelphia, 1992
2. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. 2-е вид. А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін. К.: Либідь, 1994. 256 с.
3. Україна та українці. Вибрані аркуші. Історико-етнографічний мистецький альбом Івана Гончара, 2008

**PASHKEVYCH K., RIABUKHA Y.,
KOLOSNIHENKO M., REABENYKIY E.
ARTISTIC AND DESIGN SOLUTIONS OF THE UKRAINIAN
TRADITIONAL COSTUME OF POLTAVA REGION**

This paper examines Ukrainian traditional costume, its relevance among Ukrainians and ethnographic researchers, features and differences of clothing depending on historical and ethnographic regions. The main focus is on the artistic and design solutions of women's clothing ensembles of the Poltava region. The analysis of the elements of the costume was carried out, the peculiarities of their cut, materials and execution techniques, characteristic patterns and ornaments were determined.

Key words: *Ukrainian traditional costume, shirt, kersetka, kraika, cut, embroidery.*